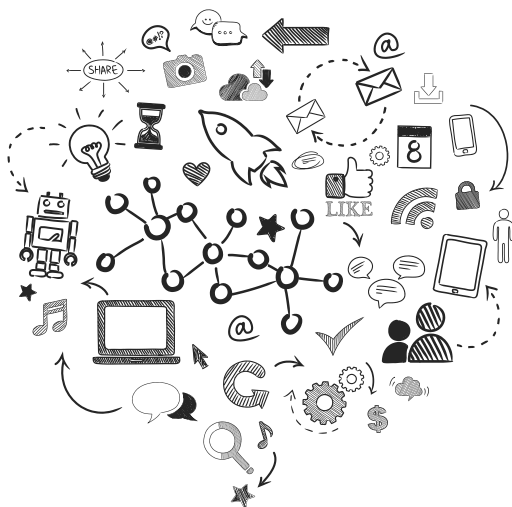

Approaching for the Development of Thai Hajj Under the Context of Saudi Arabia's Vision 2030

ปริญญา ประหยัดทรัพย์
Parinya Prayadsap

แนวทางการพัฒนาอัญญไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย

Approaching for the Development of Thai Hajj Under
the Context of Saudi Arabia's Vision 2030

ปริญญญา ประหยัดทรัพย์¹

Parinya Prayadsap

¹วิทยาลัยนานาชาติอิสลามกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ 10220 ประเทศไทย

International Islamic College Bangkok, Krirk University, Bangkok 10220 Thailand

e-mail: parinyakhawkad@gmail.com

Received : July 4, 2024 Revised : December 24, 2024 Accepted : January 6, 2025

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “แนวทางการพัฒนาอัญญไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอัญญไทยสู่การเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารจากหน่วยงานภาครัฐและการศึกษาภาคสนาม เพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิมาประกอบการบรรยายเชิงพรรณนา ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมเฉพาะกลุ่ม และการระดมสมองกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลวิจัยก่อนนำมาจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจึงแบ่งเก็บข้อมูลออกเป็น 5 กลุ่ม (1) เก็บข้อมูลจากการรวบรวมวรรณกรรมทั้งในและต่างประเทศ (2) การสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มผู้แสวงบุญ (3) การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอัญญ (4) การสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มผู้แสวงบุญ (5) การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

13

โดยผลจากการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาอัญญไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย 1) กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับกิจการอัญญ มีประสบการณ์สามารถเจรจาเพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ประกอบพิธีอัญญ และกำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนกับผู้ประกอบการอัญญ มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับภาระงานทั้งในมิติต่างประเทศและการบริหารจัดการภายในประเทศ 2) ควรปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่ดูแลภารกิจอัญญของประเทศไทย มีบุคลากรที่ดูแลเกี่ยวกับกองส่งเสริมกิจการอัญญมีจำนวนน้อยเกินไป ต้องมีงบประมาณรองรับที่เพียงพอต่อการดำเนินกิจการอัญญ เนื่องจากเป็นงานบริหาร

ต่อเนื่องทุกปี 3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงฮัจญ์ เกี่ยวกับการดำเนินงานกิจการฮัจญ์ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในการนำระบบ E-Hajj มาใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้แสวงบุญทั่วโลกที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ด้วยความสะดวก ปลอดภัย และมีหลักประกันที่สมบูรณ์ และ 4) ควรมีการส่งเสริมให้พัฒนาบุคลากรด้าน กิจการฮัจญ์ มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของหลักศาสนา และการบริหารจัดการที่ยั่งยืน โดยไม่ส่งผลกระทบภายหลัง ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสามารถปฏิสัมพันธ์ กับหน่วยงานด้านกิจการฮัจญ์ของประเทศซาอุดีอาระเบียได้อย่างมีความแน่นแฟ้น และ ต่อเนื่อง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; ฮัจญ์ไทย; วิสัยทัศน์ 2030; ซาอุดีอาระเบีย

Abstract

The article titled "Approaching for the Development of Thai Hajj Under the context of Saudi Arabia's Vision 2030" aims to examine the guidelines for the development of Thai Hajj towards transformation under the context of Saudi Arabia Vision 2030. The study's methodology involved gathering information to assist descriptive narrative through field research and the analysis of government agency records. In-depth interviews, focus groups, and brainstorming meetings with relevant stakeholders were also part of the study approach, which was used to compile research data prior to developing policy recommendations. Five groups were involved in the data collection: 1) Gathering information from both domestic and foreign literature reviews, 2) Interviewing pilgrims in focus groups, 3) Interviewing Hajj operators, 4) Interviewing group leaders, and 5) Interviewing government and private sector organizations.

The study found that the developing guidelines of Thai Hajj under the context of Saudi Arabia Vision 2030 were as follows: the Department of Provincial Administration, Ministry of Interior, needed to develop the capabilities of its personnel to have knowledge and expertise in Hajj affairs, experience, and negotiation skills to benefit Hajj performers. Furthermore,

the Department of Provincial Administration should establish clear regulations for Hajj operators and have a structure that aligns with the workload both in the international dimension and internal management.¹⁾ To benefit Hajj performers, the Ministry of Interior's Department of Provincial Administration needs to train its staff to be knowledgeable and skilled in Hajj affairs, have experience, and be able to negotiate. In addition, the Department of Provincial Administration must have clear regulations for Hajj operators and have a structure that corresponds with the workload in both internal management and the international component.

Moreover, It is necessary to reorganize the organization in charge of Hajj missions in Thailand. The Hajj Promotion Division was understaffed, thus there should be enough funding to enable the ongoing management of Hajj-related matters each year.

Furthermore, The Thai Hajj management system should be established in line with the Ministry of Hajj's policies on the operation of Hajj affairs in Saudi Arabia by implementing the E-Hajj system to facilitate pilgrims worldwide in performing the Hajj pilgrimage conveniently, safely, and with complete assurance.

In addition, Promotion of staff development in Hajj affairs is necessary. This is to guarantee that they are aware of and comprehend sustainable management and religious principles. However, this should allow for efficient and ongoing communication with Saudi Arabia's Hajj affairs organizations without adversely affecting the economic, social, or cultural aspects.

Keywords: Approaching for the Development; Thailand Hajj; Vision 2030; Saudi Arabia

บทนำ

การประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นศาสนบัญญัติสำคัญประการหนึ่งของศาสนาอิสลาม ที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติในรูปแบบของหมู่คณะระดับประชาชาติ ในสถานที่เดียวกัน ในเวลาเดียวกัน ซึ่งกำหนดให้มุสลิมทุกคน สำหรับผู้ที่มีความพร้อมในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ ซาอุดีอาระเบีย หนึ่งครั้งในชีวิต โดยอยู่บนพื้นฐาน และเงื่อนไขหลัก 3 ประการ คือ มีความพร้อมด้านทรัพย์สิน สุขภาพและมีความปลอดภัย ในการเดินทาง ในฐานะอาคันตุกะของพระเจ้า ซึ่งจะได้รับเกียรติและการดูแลเป็นพิเศษ จากทุกภาคส่วน ให้สามารถเดินทางไปประกอบศาสนกิจในพิธีฮัจญ์ได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ โดยที่รัฐบาลซาอุดีอาระเบียได้กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติ เพื่อให้มุสลิมจากทั่วโลกเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์อย่างเป็นระบบ และเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ได้รับความสะดวกสบาย ปลอดภัย และได้ประกอบศาสนกิจสมบูรณ์ตามหลักศาสนา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม , 2560 : 12)

รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ของชาวไทยมุสลิมที่นครมักกะฮ์และได้ส่งเสริมกิจการฮัจญ์ ซึ่งมีพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ พ.ศ. 2524 และแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย ซึ่งถูกแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีจำนวนไม่เกิน 4 คน และในมาตรา 7 กำหนดให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี มีหน้าที่กำหนดระเบียบ ข้อบังคับ เงื่อนไข หรือมาตรการใด ๆ ติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมกิจการฮัจญ์ เพื่อเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติ อำนวยความสะดวกของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ มีหลักประกันในการเดินทาง ตลอดระยะเวลาของช่วงประกอบพิธีฮัจญ์ ตลอดจนการกำหนดแผนการดำเนินงาน กิจการฮัจญ์ของประเทศไทยให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของประเทศซาอุดีอาระเบีย (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม , 2560:13)

ผู้แสวงบุญที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ปัจจุบันในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ด้วยรูปแบบปกติใหม่หลังโควิด-19 ทั้งวิธีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีปฏิบัติและการจัดการ โดยมีการปรับหาวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่ เพื่อให้ปลอดภัย ควบคู่ไปกับความพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น นำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตรออกจากความคุ้นเคย อันเป็นปกติ

รูปแบบเดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านอาหาร การรักษาสุขอนามัย และการสื่อสาร (Ministry of Hajj and Umrah Saudi Arabia, 2023 : 9)

อย่างไรก็ตาม แม้การบริหารกิจการฮัจญ์ไทย ในห้วงเวลาที่ผ่านมา ได้พยายามพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับกฎข้อบังคับของซาอุดีอาระเบียแล้วก็ตาม แต่ยังคงยกระดับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ อีกหลายบริบท เช่น การบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ ทุกภาคส่วนต้องบูรณาการสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข การสื่อสารการประชาสัมพันธ์ การนำระบบ E-HAJJ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศด้านกิจการฮัจญ์ของประเทศซาอุดีอาระเบียที่เป็นมาตรฐานแบบบูรณาการ และบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องของผู้แสวงบุญทั่วโลกและเพิ่มประสิทธิภาพระบบสารสนเทศและการบริการข้อมูลที่ถูกมาใช้ในกิจการฮัจญ์ครบวงจรและระเบียบใหม่ของซาอุดีอาระเบียในการใช้บัตรนุซุซซึ่งเป็นบัตรอิเล็กทรอนิกส์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะสำหรับเจ้าของบัตรที่บันทึกข้อมูลของผู้แสวงบุญที่เดินทางมาประกอบพิธีฮัจญ์ที่ได้รับการตรวจลงตราผู้แสวงบุญฮัจญ์อย่างถูกต้องตามกฎหมายของประเทศซาอุดีอาระเบียสำหรับผู้แสวงบุญทั่วโลก ภายใต้กรอบวิสัยทัศน์ 2030 (Ministry of Hajj and Umrah Saudi Arabia, 2023 :12)

วิสัยทัศน์ 2030 ของประเทศซาอุดีอาระเบีย มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ปี 2016 เพื่อตั้งเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงประเทศจากประเทศที่พึ่งพารายได้จากน้ำมันเป็นประเทศที่พึ่งพารายได้จากภาคธุรกิจ เน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติแบบยั่งยืนตลอดจนให้ความสำคัญกับภาคการท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการรักษามรดกทางประวัติศาสตร์ วิสัยทัศน์ 2030 เป็นกรอบยุทธศาสตร์ของซาอุดีอาระเบียเพื่อลดการพึ่งพาน้ำมัน กระจายเศรษฐกิจ และพัฒนาภาคบริการสาธารณะ เช่น สุขภาพ การศึกษาโครงสร้างพื้นฐาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว เป้าหมายหลัก ได้แก่ การเสริมสร้างเศรษฐกิจและกิจกรรมการลงทุน การเพิ่มการค้าระหว่างประเทศที่ไม่ใช่น้ำมัน และการส่งเสริมพลังแห่งความมุ่งมั่นและภาพลักษณ์ทางโลกมากขึ้น (Ministry of Hajj and Umrah Saudi Arabia, 2023 :15)

ผลการศึกษา จะช่วยชี้ให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการฮัจญ์ไทยให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงฮัจญ์เกี่ยวกับการดำเนินงานกิจการฮัจญ์ภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อให้การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ชาวไทยมุสลิม ได้รับความสะดวกปลอดภัย และมีหลักคำประกัน

ด้วยมาตรฐานการให้บริการและคุณภาพพระดั่งสากล ป้องปรามปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของการประกอบพิธีฮัจญ์ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทัดเทียมนานาประเทศ รวมถึงสร้างความเข้าใจในองค์ความรู้เกี่ยวกับฮัจญ์ในแวดวงการศึกษา ในความเป็นพหุวัฒนธรรม อีกทั้งจะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ในเชิงบวก ในการบริหารจัดการฮัจญ์ของไทยในเวทีโลก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาฮัจญ์ไทยภายใต้วิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาฮัจญ์ไทยภายใต้วิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย

บททวนวรรณกรรม

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาฮัจญ์ไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบียนั้น พบว่ามีอยู่อย่างจำกัด โดยมีการนำเสนอเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินการของบริษัทนำเที่ยว โดยไม่ได้ศึกษาการดำเนินงานกิจการฮัจญ์ภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ประเทศซาอุดีอาระเบีย

มาโนช พรหมปัญโญ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการบริษัทนำเที่ยวเพื่อประกอบกิจการฮัจญ์ในประเทศไทย ผลการศึกษามีข้อค้นพบ โดยจำแนกออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมความเป็นผู้นำในความเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 2 มุ่งการประเมินและวัดผลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างการวิจัยและพัฒนาเพื่อนำไปสู่นวัตกรรมแห่งฮัจญ์ ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารและสร้างสรรค์องค์ความรู้สู่ปฏิบัติการ ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างความสำเร็จด้วยการเป็นองค์กรแห่งความเป็นเลิศด้วยคุณภาพการให้บริการแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อต่อยอดในการพัฒนาองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการฮัจญ์ ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย

มาโนช พรหมปัญโญ และคณะ (2560) ยังได้ศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินการของบริษัทนำเที่ยวเพื่อประกอบกิจการฮัจญ์ที่ประสบผลสำเร็จในประเทศไทย ผลการศึกษามีข้อค้นพบว่า การบริหารจัดการกิจการฮัจญ์ในประเทศไทย มีหน่วยงานภาครัฐบูรณาการร่วมกับภาคเอกชน และสนองนโยบายจากรัฐบาลซาอุดีอาระเบียด้วยดีตลอดมา นับแต่ปี พ.ศ. 2524 แต่ด้วยปัญหาและอุปสรรค

1) การจัดสรรจำนวนผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ไปประกอบพิธีฮัจญ์ 2) การจัดเที่ยวบิน 3) การจัดเช่าที่พัก 4) การจัดอาหาร 5) การยื่นวีซ่า 6) การประชาสัมพันธ์ 7) การอำนวยความสะดวกในประเทศไทย 8) การอำนวยความสะดวกในประเทศซาอุดีอาระเบีย 9) บทบาทและความรับผิดชอบของผู้นำกลุ่ม(แซะห์) ผู้ประกอบการ และผู้ประกอบการพิธีฮัจญ์ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อการบริหารจัดการกิจการฮัจญ์ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา

ในขณะที่ ศราวุฒิ อารีย์ และคณะ (2565) วิเคราะห์การบริหารจัดการฮัจญ์ของซาอุดีอาระเบีย โดยสำรวจปัญหาการดำเนินงานกิจการฮัจญ์ของไทยและรูปแบบการจัดการของอินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ ผลการศึกษาพบว่า ซาอุดีอาระเบียได้นำเทคโนโลยีมาควบคุมระบบบริหารจัดการผู้แสวงบุญฮัจญ์ทั่วโลก ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าในอดีต ส่วนการประกอบกิจการฮัจญ์ในประเทศไทยยังมีปัญหาอยู่ เช่น ปัญหาโครงสร้างเชิงระบบภายในหน่วยงาน ปัญหาการเดินทางของสายการบิน ที่พัก การบริการอาหารและการเดินทางในประเทศซาอุดีอาระเบีย ขณะที่การศึกษาแบบจำลองจากประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ มีโครงสร้างองค์กรที่เป็นระบบและชัดเจนที่รับผิดชอบในการจัดการกิจการฮัจญ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการกิจการฮัจญ์ในประเทศไทยได้ และได้สรุปปัญหาของการบริหารกิจการฮัจญ์ไทยหลายประเด็น เช่น ปัญหาที่พักตั้งอยู่แบบกระจัดกระจายทำให้ยากต่อการจัดการปัญหาเรื่องสายการบินรับส่งผู้แสวงบุญพิธีฮัจญ์ ปัญหาเรื่องอัตราค่าจัดบริการฮัจญ์ที่ค่อนข้างแพง ปัญหาเรื่องการบริการของหน่วยแพทย์ไทย ปัญหาเรื่องคณะผู้แทนฮัจญ์ไทยในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้แสวงบุญพิธีฮัจญ์ ปัญหาเรื่องการบริการระหว่างผู้นำกลุ่มผู้แสวงบุญ (แซะห์) กับผู้แสวงบุญพิธีฮัจญ์

จิราพร เปี่ยมสินธุ และคณะ (2564) ยังมีข้อค้นพบอีกว่า กลยุทธ์การจัดการบริษัทฮัจญ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถจำแนกเป็น 4 ประเด็นได้แก่ 1) ด้านภาพรวมของผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ 2) ด้านภาพรวมการจัดการฮัจญ์ไทย 3) ด้านการบริหารกิจการฮัจญ์ไทย และ 4) ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จากการศึกษาได้นำ 4 ประเด็นดังกล่าว มาพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์ของการตลาดบริษัทฮัจญ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทาง 1) สนับสนุนนักศึกษา วิจัยและประเมินผลการบริหารจัดการฮัจญ์ไทยผ่านสถาบันการศึกษา จัดตั้งศูนย์แก้ปัญหาฮัจญ์ไทยจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยมีการนำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะของนักวิชาการ และสถาบันการศึกษามาปรับใช้เพื่อ

ประโยชน์ต่อการบริหารจัดการฮัจญ์ 2) รัฐบาลวางนโยบายและยุทธศาสตร์ฮัจญ์ไทยที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น 3) รัฐบาลตั้งคณะกรรมการที่มีประสบการณ์เพื่อศึกษาแก้ไขปรับปรุง การบริหารการจัดการฮัจญ์อย่างจริงจังและนำไปสู่การแก้ไขพระราชบัญญัติ กฎกระทรวงและระเบียบเกี่ยวกับกิจการ 4) รัฐบาลแต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบในเรื่อง จดทะเบียนผู้นำกลุ่มผู้แสวงบุญ(แฮะห์), เพิ่มช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสาร, ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา คนไทยมุสลิมในทุกขั้นตอนของการประกอบพิธีฮัจญ์ ดูแลและสร้างศูนย์เตรียมความพร้อมสำหรับผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ และดำเนินกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลซาอุดีอาระเบีย

จิราพร เปี้ยสินธุ และคณะ (2564) Tabung Haji กับความยั่งยืนในการประกอบพิธีฮัจญ์ของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า กองทุน Tabung Haji เป็นสถาบันการเงินอิสลามที่รัฐตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนฮัจญ์ ปี ค.ศ. 1995 และเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการฮัจญ์ของประเทศไทย Tabung Haji ทำหน้าที่เป็นเสมือนการให้บริการด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานให้กับประชาชน และสร้างการมีส่วนร่วมผ่านการออมทรัพย์ ทำให้กองทุนมีความเข้มแข็งและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ในขณะเดียวกันบทบาทของกองทุนยังทำหน้าที่ในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงฮัจญ์มากขึ้น ซึ่งเกิดจากความสำเร็จในการสร้างรายได้ของกองทุนที่ฮาลาล ตามหลักศาสนาอิสลาม ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมส่งผลให้การประกอบพิธีฮัจญ์ในประเทศไทยมีความยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มีข้อค้นพบว่า วรรณกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นในด้านพระราชบัญญัติ กฎกระทรวงและระเบียบเกี่ยวกับกิจการฮัจญ์ การบริหารจัดการกิจการฮัจญ์ในประเทศไทยเกี่ยวกับ การจัดสรรจำนวนผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ไปประกอบพิธีฮัจญ์ การจัดเที่ยวบิน การจัดเช่าที่พัก การจัดบริการอาหาร การยื่นวีซ่า การประชาสัมพันธ์ การอำนวยความสะดวกในประเทศไทย การอำนวยความสะดวกในประเทศซาอุดีอาระเบีย บทบาทและความรับผิดชอบของผู้นำกลุ่ม (แฮะห์) และผู้ประกอบการ และมีงานวิจัยที่มีการศึกษา กองทุน TABUNG HAJI เป็นสถาบันการเงินอิสลามที่รัฐตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนของประเทศไทย ซึ่งรูปแบบ วิธีการ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการฮัจญ์ของประเทศไทยมีความแตกต่างกับประเทศไทยในการบริหารจัดการ

ผู้วิจัยเห็นว่า งานศึกษาทั้งหมดที่กล่าวมานั้น โดยเฉพาะงานศึกษาของศราวดี อารีย์ และคณะ ล้วนสะท้อนปัญหาของการบริหารจัดการฮัจญ์ของไทยได้ค่อนข้างชัดเจนตามบริบทของสถานการณ์ตามช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งแต่ละงานได้ศึกษาในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและความบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของผู้ประกอบการ อาทิ เช่น ปัญหาที่พักตั้งอยู่แบบกระจุกกระจายทำให้ยากต่อการจัดการ ปัญหาเรื่องสายการบินรับส่งผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ ปัญหาเรื่องอัตราค่าจัดบริการฮัจญ์ที่ค่อนข้างแพง ปัญหาเรื่องการบริการของหน่วยแพทย์ไทย ปัญหาเรื่องคณะผู้แทนฮัจญ์ไทยในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ ปัญหาเรื่องการบริการระหว่างผู้นำกลุ่ม (แซะห์) กับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐของซาอุดีอาระเบีย

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจการฮัจญ์ทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่า งานวิจัยเหล่านี้ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารจัดการกิจการฮัจญ์ของไทยต่างมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังเป็นงานศึกษาในบริบทสถานการณ์แบบเก่าในช่วงเวลาที่กิจการฮัจญ์ของไทยยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ทว่าในปัจจุบันภารกิจฮัจญ์ได้ถูกโอนย้ายไปอยู่ภายใต้การควบคุมของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ผ่านการใช้พระราชบัญญัติการส่งเสริมกิจการฮัจญ์ฉบับที่ 3 ซึ่งเป็นฉบับใหม่ พ.ศ.2559 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากในปัจจุบันผู้นับถือศาสนาอิสลามได้ให้ความสนใจเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์เป็นจำนวนมาก สมควรปรับเปลี่ยนให้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีราชการส่วนภูมิภาคสามารถใกล้ชิดกับประชาชนในทุกพื้นที่ ทำหน้าที่ส่งเสริมกิจการฮัจญ์ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่ประสงค์จะไปประกอบพิธีฮัจญ์รวมทั้งปรับปรุงองค์ประกอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทยให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินกิจการฮัจญ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์ต่อผู้นับถือศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า หลายปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีตได้รับการแก้ไขไปบ้างแล้ว แต่ก็ยังมีอีกหลายปัญหาที่ยังคงดำรงอยู่ซึ่งอยู่ในห้วงเวลาของการแก้ไข ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการกิจการฮัจญ์ของประเทศซาอุดีอาระเบียมีการเปลี่ยนแปลงโดยตลอด ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการปรับตัว เพื่อให้สอดคล้องกับระบบ E-Hajj และกรอบวิสัยทัศน์ 2030 ของ

ซาอุดีอาระเบีย และผู้วิจัยยังไม่พบงานศึกษาแนวทางการพัฒนาอิจญ์ไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย แต่ที่สำคัญของงานศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ การศึกษาแนวทางการพัฒนาอิจญ์ไทยภายใต้บริบทใหม่ อันทำให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ และการประเมินการเปลี่ยนผ่านจากการโยกย้ายกิจการอิจญ์จากกรมการศาสนามาอยู่ที่กรมการปกครอง ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ประมวผลและจัดทำรายงานเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อปรับปรุงกิจการอิจญ์ของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความเป็นมาตรฐานสากล สอดคล้องกับระเบียบการดำเนินกิจการอิจญ์ของประเทศต้นทางอย่างซาอุดีอาระเบีย เป็นที่ยอมรับของประชาคมมุสลิมโลก และคุ้มครองสิทธิชาวไทยมุสลิมที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์ต่อไป

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ McKinsey มาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร เพื่อค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จโดยใช้กรอบแนวคิด 7s McKinsey ที่บ่งชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ หรือการบริหารงานที่สัมฤทธิ์ผลนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปรซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างน้อยที่สุด 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) กลยุทธ์ (Strategy) 2) โครงสร้าง (Structure) 3) ระบบ (System) 4) รูปแบบ (Style) 5) บุคคล (Staff) 6) ทักษะ (Skill) และ 7) ค่านิยมร่วม (Shared Value) ผลการศึกษาในการจัดการองค์กรตามแนวคิดของ McKinsey 7 ปัจจัย พบว่า “แนวทางการพัฒนาอิจญ์ไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย” มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ McKinsey ซึ่งได้บ่งชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ซึ่งมีองค์ประกอบด้วยกัน 7 ปัจจัย ดังนี้

1) ด้านกลยุทธ์ อิจญ์ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการโดยมีการดำเนินการร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ ทั้งจากองค์กรในภาครัฐ องค์กรเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการอิจญ์ในประเทศซาอุดีอาระเบีย เช่น กระทรวงกิจการอิจญ์และอุมเราะห์ บริษัทมหาชน เป็นต้น

2) โครงสร้าง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีคณะกรรมการส่งเสริมกิจการอิจญ์แห่งประเทศไทย เป็นผู้กำกับและควบคุมการบริหารกิจการอิจญ์ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่กำหนดระเบียบ ข้อบังคับ เงื่อนไข เพื่อคุ้มครองผู้ที่ประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ให้ได้รับความสะดวก ปลอดภัย และไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ

3) ระบบ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน โดยมีหน่วยงานต่างร่วมรับผิดชอบทั้งในมิติภายในประเทศและต่างประเทศ รวม

ถึงความปลอดภัย สาธารณสุข และองค์การศาสนาในการให้ความรู้ในการประกอบพิธีฮัจญ์ แก่ผู้แสวงบุญ

4) รูปแบบ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีรูปแบบในการบริหารจัดการ ที่ชัดเจน โดยดำเนินการภายใต้การกำกับของคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์ แห่งประเทศไทย มีงบประมาณสนับสนุน และมีการกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไขกับผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการฮัจญ์ไทยทุกปี

5) บุคคล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีบุคลากรในหน่วยงานที่มีการกิจ หลักในการบริหารจัดการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

6) ทักษะ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีบุคลากรที่มีองค์ความรู้ทั้งใน ด้านการบริหาร มีทักษะทางภาษา และมีศักยภาพในการประสานงานอำนวยความสะดวก ในแต่ละขั้นตอนร่วมกับทางการซาอุดีอาระเบีย และ

7) ค่านิยมร่วม กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย สร้างค่านิยมร่วมด้วยกับ การมีเป้าหมายที่ชัดเจนกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ให้ได้รับความสะดวก ปลอดภัย และมีหลักประกันในการดูแลผู้แสวงบุญนับตั้งแต่ก่อน การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์จนกระทั่งเสร็จสิ้นพิธีและเดินทางกลับภูมิลำเนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาฮัจญ์ไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารจากหน่วยงานภาครัฐและการศึกษา ภาคสนาม เพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิมาประกอบการบรรยาย เชิงพรรณนา ทั้งนี้ได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมเฉพาะกลุ่ม และการระดมสมอง กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลวิจัยก่อนนำมาจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จึงแบ่งเก็บข้อมูลออกเป็นกลุ่ม (1) เก็บข้อมูลจากการรวบรวมวรรณกรรมทั้งในและ ต่างประเทศ (2) การสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มผู้แสวงบุญฮัจญ์ที่เดินทางไปประกอบพิธีใน ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 20 คน (3) การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการฮัจญ์ จำนวน 5 คน (4) การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐจำนวน 1 คน (5) ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการ ส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทยจำนวน 2 คน

ประชากรตัวอย่าง - กลุ่มผู้ประกอบการฮัจญ์ กลุ่มผู้แสวงบุญที่เคยเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ในปี พ.ศ. 2566 และเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการ ส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

เครื่องมือ - งานวิจัยเรื่องนี้ใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสอบถามความคิดเห็น ทศนคติ ภาพลักษณ์ในการบริหารจัดการฮัจญ์ไทย ความคิดเห็นต่อการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของผู้ประกอบการและรัฐบาลในการดำเนินการกิจการฮัจญ์ไทย รวมถึงแนวทางการพัฒนาฮัจญ์ไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดประชุมระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล
2. การจัดประชุมเฉพาะกลุ่มกับผู้เกี่ยวข้องในการประกอบกิจการฮัจญ์
3. ประมวลผลการวิจัยจากเอกสารที่รวบรวมได้ เช่น รายงานการวิจัย บทความวิชาการ ที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเอกสารที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้
4. ผลสัมภาษณ์โดยนำคำตอบที่ได้มาตรวจสอบความเรียบร้อยของคำตอบ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาแยกประเด็น จัดกลุ่มคำตอบ สรุปเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นคำถาม แล้วจึงสังเคราะห์ข้อมูลเข้าด้วยกันเพื่อสรุปเป็นผลการวิจัย การศึกษาครั้งนี้นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาเนื้อหา (Description)

สรุปผลวิจัย

กิจการฮัจญ์ไทยได้รับการดูแลจากรัฐบาลไทยมาโดยตลอด โดยมีพระราชบัญญัติกฎกระทรวง ระเบียบ นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2524 พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ ฉบับที่ 2 ปี พ.ศ. 2532 และฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2559 โดยสาระสำคัญของพัฒนาการบริหารกิจการฮัจญ์ไทยได้เพิ่มความเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ และการขยายขอบเขตการบริหารจัดการ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2532 มีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้กับจุฬาราชมนตรีเป็นผู้นำ (อะมีรุลฮัจญ์) และในปี พ.ศ. 2559 ปรับเปลี่ยนอำนาจหน้าที่จากกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มาเป็นกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เนื่องจากในปัจจุบันผู้นับถือศาสนาอิสลามได้ให้ความสนใจเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์เป็นจำนวนมากสมควรปรับเปลี่ยนให้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีราชการส่วนภูมิภาคสามารถใกล้ชิดกับประชาชนในทุกพื้นที่ ทำหน้าที่ส่งเสริมกิจการฮัจญ์เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่ประสงค์จะไปประกอบพิธีฮัจญ์ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2561: 40)

การบูรณาการกับกระทรวง กรม กองต่างๆ และแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทยมีเป้าหมายในการบริหารกิจการฮัจญ์ในด้านต่างๆ ร่วมกับกรมกิจการกฎหมาย กระทรวงฮัจญ์และอุมเราะฮ์ ซาอุดีอาระเบีย เพื่อให้การดำเนินการของทั้งสองฝ่ายสอดคล้องกับการดำเนินการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสอดคล้องกับระเบียบของหน่วยงานภาครัฐของซาอุดีอาระเบียและไทย (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2561: 32)

ด้วยเหตุนี้ การบริหารกิจการฮัจญ์ไทย ตั้งแต่พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ พ.ศ. 2559 จนกระทั่งถึงปัจจุบันภายใต้ กระทรวงมหาดไทย จึงดำเนินการผ่านคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย มีคณะผู้บริหารและมีกรมการปกครองในฐานะสำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย ทำหน้าที่ขับเคลื่อนงานตามนโยบาย โดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม

อย่างไรก็ตาม แม้การบริหารกิจการฮัจญ์ไทย ในห้วงเวลาที่ผ่านมานี้ ได้พัฒนาไปในทิศทางที่ดีก็ตาม เช่นการดำเนินการของภาครัฐขนส่งผู้แสวงบุญโดยเครื่องบินเช่าเหมาลำจากสนามบินสุวรรณภูมิ สนามบินนราธิวาส และสนามบินหาดใหญ่ ผู้สนามบินเมืองมะดีนะฮ์และสนามบินเมืองเจดดาห์ประเทศซาอุดีอาระเบีย แต่ก็ยังต้องยกระดับสู่การพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ทั้งนี้การบริหารและการดำเนินงานกิจการฮัจญ์ ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ อาทิ จำนวนผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ การจัดสรรเที่ยวบิน ที่พักผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ การยื่นขอวีซ่าผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งทุกเรื่องล้วนมีความสำคัญ เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน รวมทั้งการบริหารงานต้องสอดคล้องตามกรอบเวลาทั้งของไทยและซาอุดีอาระเบีย หากเกิดอุปสรรคในเรื่องใด อาจจะส่งผลกระทบต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นลูกโซ่ คณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย จึงได้มีการวางแผนบริหารงานฮัจญ์ โดยปรับปรุงการดำเนินงานพร้อมแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆที่เกิดขึ้นแต่ละปี พร้อมทั้งนำข้อมูลฮัจญ์ทุกเรื่องมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนการดำเนินงานและพัฒนาให้ดียิ่งต่อไป (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2561 : 37)

ดังนั้น แนวทางการพัฒนากิจการฮัจญ์ไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบียให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารกิจการฮัจญ์ไทยให้มีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับกิจการฮัจญ์ มีประสบการณ์

สามารถเจรจาต่อรองเพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ และกำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนกับผู้ประกอบการฮัจญ์ มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับภาระงานทั้งในมิติต่างประเทศและการบริหารจัดการภายในประเทศ

2. ควรปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่ดูแลภารกิจฮัจญ์ของประเทศไทย มีบุคลากรที่ดูแลเกี่ยวกับกองส่งเสริมกิจการฮัจญ์มีจำนวนน้อยเกินไป อีกทั้งบุคลากรที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังต้องเผชิญกับบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไป มีคำสั่งย้ายข้าราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่ที่อื่นอยู่เสมอ และเมื่อมีคนใหม่เข้ามาแทนที่ ก็ปฏิบัติหน้าที่อยู่ได้ไม่นาน และต้องย้ายออกไปที่อื่นอีก ส่งผลให้การทำงานไม่ต่อเนื่องและอาจไม่เท่าทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

3. ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับกิจการฮัจญ์ของซาอุดีอาระเบียในรูปแบบใหม่ เป็นการบริการฮัจญ์โดยการจัดการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เรียกว่าระบบ E-Hajj เป็นระบบบูรณาการที่ประยุกต์ใช้ ตั้งแต่การเริ่มทำสัญญาผูกพันเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การขนส่ง และการบริการอาหาร จนถึงการเดินทางกลับของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์มาใช้ในประเทศ โดยเปิดให้ผู้ประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์มีการลงทะเบียนในลักษณะ First Come First serve คือเป็นไปตามลำดับคิวที่ลงทะเบียน เพื่อให้กระบวนการลงทะเบียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ยุติธรรม สามารถทราบจำนวนผู้ที่ประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์จริงได้ล่วงหน้า ผ่านบริการที่เรียกว่า “Hajj Thailand” ซึ่งระบบดังกล่าวเป็นการป้อนข้อมูลของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ชาวไทย เพื่อส่งต่อข้อมูลเข้าสู่ระบบ E-Hajj ของกระทรวงฮัจญ์และอุมเราะฮ์ประเทศซาอุดีอาระเบีย เริ่มตั้งแต่ การลงทะเบียน ข้อมูลการขอวีซ่า การจัดเข้าที่พักและการบริการอาหาร ค่าบริการอื่นๆ และค่าพาหนะ การจัดเที่ยวบินขนส่งผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ และการชำระค่าบริการต่างๆ แก่หน่วยงานภาคเอกชนผ่านระบบออนไลน์เท่านั้น เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบที่ถูกต้องกำหนดของประเทศซาอุดีอาระเบีย

และในปี พ.ศ. 2567 เป็นปีแรกที่กระทรวงฮัจญ์และอุมเราะฮ์ของซาอุดีอาระเบีย นำระเบียบใหม่มาบังคับใช้กับผู้แสวงบุญทั่วโลก คือบัตรนุซุก หมายถึงบัตรอิเล็กทรอนิกส์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะสำหรับเจ้าของบัตร เป็นบัตรประจำตัวของผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ จะต้องติดตัวตลอดเวลา เพื่อต้องการคัดแยกระหว่างผู้ที่ลงทะเบียนถูกต้องกับผู้ที่ไม่ได้ลงทะเบียน เพื่อให้การจัดการในพื้นที่ที่จำกัดสามารถควบคุมได้ง่ายขึ้น และไม่เบียดเบียนผู้ที่มีสิทธิตามโควตา บัตรนุซุกมีข้อมูลส่วนบุคคลที่ครบถ้วน มีสิทธิรักษา

พยาบาล เป็นบัตรผ่านเข้าพื้นที่ทุ่งมีนา อะเราะะฟะฮ์ และมุซตะลิมะฮ์ ซึ่งเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีฮัจญ์ ทั้งนี้ระบบดังกล่าวเป็นเรื่องใหม่สำหรับทุกฝ่าย ต้องมีการ activate card จากเจ้าหน้าที่ของทางซาอุดีอาระเบียก่อน (Ministry of Hajj and Umrah Saudi Arabia, 2023 : 25)

4. ควรมีการส่งเสริมให้พัฒนาบุคลากรด้านกิจการฮัจญ์ มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของหลักศาสนา และการบริหารจัดการที่ยั่งยืน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อภายหลังทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสามารถปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานด้านกิจการฮัจญ์ของประเทศซาอุดีอาระเบียได้อย่างมีความแน่นแฟ้น และต่อเนื่อง

บทสรุป

จากการศึกษา “แนวทางการพัฒนาฮัจญ์ไทยภายใต้บริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย” ซึ่งยังมีข้อค้นพบว่า ประเทศไทยได้นำแนวทางการบริหารจัดการกิจการฮัจญ์ของซาอุดีอาระเบียแบบใหม่เรียกว่า การบริการฮัจญ์หรือเรียกว่า HAJJ E-SERVICES โดยที่การจัดการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ E-TRACK เป็นระบบบูรณาการที่ประยุกต์ใช้ตั้งแต่การเริ่มทำสัญญาผูกพันเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การขนส่ง และการบริการอาหาร จนถึงการเดินทางกลับของผู้แสวงบุญ มีการลงทะเบียนในลักษณะผ่านบริการที่เรียกว่าระบบ “E-HAJJ” ซึ่งระบบดังกล่าวเป็นการป้อนข้อมูลของผู้แสวงบุญชาวไทยเพื่อส่งต่อข้อมูลเข้าสู่ระบบ E-HAJJ ของกระทรวงฮัจญ์ฯ ซาอุดีอาระเบีย

ในขณะเดียวกันกระทรวงฮัจญ์และอุมเราะฮ์ซาอุดีอาระเบียได้ทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความปลอดภัยแก่ผู้แสวงบุญทุกคน โดยจัดระเบียบและกำหนดรูปแบบการจัดการแบบบูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาการสูญหายหรือสูญเสียของส่วนตัวในเหตุการณ์แออัดของผู้คนที่เดินทางไปร่วมแสวงบุญประจำปีของพิธีกรรมฮัจญ์ ด้วยระบบแอปพลิเคชันบนมือถือที่ใช้แผนที่และบริการระบุตำแหน่ง การตรวจสอบและติดตาม ระบบจะช่วยให้บุคคลค้นหาและเรียกสิ่งของที่หายไปจากศูนย์บริการได้อย่างง่ายดายหรือนำทางไปยังศูนย์ที่ใกล้ที่สุด และในปี พ.ศ. 2567 เป็นปีแรกที่กระทรวงฮัจญ์และอุมเราะฮ์ของซาอุดีอาระเบียนำระเบียบใหม่มาบังคับใช้กับผู้แสวงบุญทั่วโลก คือบัตรนุซุก สำหรับผู้แสวงบุญทั่วโลก เป็นบัตรผ่านเข้าพื้นที่ทุ่งมีนา อะเราะะฟะฮ์ และมุซตะลิมะฮ์ ซึ่งเป็นสถานที่เพื่อต้องการคัดแยกระหว่างผู้ที่ลงทะเบียนถูกต้องกับผู้ที่ไม่ได้ลงทะเบียน สามารถจัดการในพื้นที่ที่จำกัดและควบคุมได้ง่ายขึ้น

และป้องกันการละเมิดสิทธิผู้แสวงบุญตามโคเวตา (Ministry of Hajj and Umrah Saudi Arabia, 2023 : 30)

ในขณะที่การศึกษาวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนากิจการฮัจญ์ของกระทรวงฮัจญ์และอุมเราะฮ์ซาอุดีอาระเบีย ในมิติต่างๆด้วยรูปแบบการจัดการแบบบูรณาการ ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารกิจการฮัจญ์ไทย เพื่อให้การบริหารดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทวิสัยทัศน์ 2030 ของซาอุดีอาระเบีย จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับกิจการฮัจญ์ และควรปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่ดูแลภารกิจฮัจญ์ของประเทศไทย มีบุคลากรที่ดูแลเกี่ยวกับกองส่งเสริมกิจการฮัจญ์โดยเฉพาะ และควรมีการส่งเสริมให้พัฒนาบุคลากรด้านกิจการฮัจญ์ มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของหลักศาสนา และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่ดูแลภารกิจฮัจญ์ของประเทศไทยชัดเจน มีบุคลากรที่ดูแลเกี่ยวกับกองส่งเสริมกิจการฮัจญ์โดยเฉพาะ เนื่องจากภารกิจนี้มีความสำคัญทางศาสนาต่อชาวมุสลิม และเป็นเสมือนภาพลักษณ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานของไทย ในสายตาของประชาคมระหว่างประเทศ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้มงวดการจัดระเบียบผู้ประกอบการกิจการฮัจญ์ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากผู้แสวงบุญ

3. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับผู้แสวงบุญอย่างเป็นกิจลักษณะ เช่นเดียวกับในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย

4. ควรมีการติดตามพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในด้านการบริหารจัดการฮัจญ์ของซาอุดีอาระเบียอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการติดตามการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากนโยบาย Saudi Vision 2030 ของซาอุดีอาระเบีย ตลอดจนการติดตามการปรับเปลี่ยนมาตรการด้านสาธารณสุขของซาอุดีอาระเบียเกี่ยวกับการบริหารจัดการฮัจญ์หลังช่วงการระบาดของโควิด-19 เพื่อนำมาปรับให้สอดคล้องกับประเทศซาอุดีอาระเบีย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การพัฒนาระบบ E-Hajj ประเทศซาอุดีอาระเบียต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม
การบริหารจัดการฮัจญ์ไทย
- 2) การศึกษานโยบายด้านการส่งเสริมกิจการฮัจญ์ไทยกับวิสัยทัศน์ 2030 ของ
ประเทศซาอุดีอาระเบีย
- 3) พัฒนาการทางด้านความสัมพันธ์ด้านฮัจญ์กับมิติความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศไทยกับซาอุดีอาระเบีย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (2561). *เอกสารประกอบระเบียบวาระการประชุม คณะผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย*. กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย.
- กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (2561). *เอกสารการประชุมเตรียมการฮัจญ์ของ ไทยกับประเทศซาอุดีอาระเบีย คณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย*. กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). *ผลการดำเนินงานกิจการฮัจญ์ ประจำปี 2559 (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จิราพร เปียสินธุ์ อำพร วิริยะโกศล และ วิทวัส ดิษยศริน สัตยารักษ์. (2555). กลยุทธ์ การจัดการบริษัทฮัจญ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารอัน-นุร บัณญัติ วิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 7(2), 119-133.
- จิราพร เปียสินธุ์ มัชฌิม สุขหลง รุสนันท์ เจ๊ะโซ๊ะ จารูว์จัน สองเมือง สุกรี หลังกูเต๊ะ และ อัลตุลละอะ อูมา. (2564). TABUNG HAJI กับความยั่งยืนในการประกอบพิธีฮัจย์ ของประเทศมาเลเซีย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์*, 47(2), 45-58.
- มานิช พรหมปัญญา. (2559). *ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการบริษัทนำเที่ยว เพื่อประกอบ กิจการฮัจญ์ในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- มานิช พรหมปัญโญ นำชัย ทนุผล และ ละเอียต ศิลาน้อย. (2560). แนวทางการดำเนินการของบริษัทนำเที่ยวเพื่อประกอบกิจการฮัจญ์ที่ประสบผลสำเร็จในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 1446-1475.
- ศราวุฒิ อารีย์ อารีฟิน ยามา และ ซารีฮาน สุหลง. (2565). การบริหารจัดการฮัจญ์ของชาอุดีอาระเบีย: สำนวนปัญหาการดำเนินกิจการฮัจญ์ของไทยและรูปแบบการจัดการของอินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 16(3), 82-96.
- Ministry of Hajj and Umrah Saudi Arabia. (2023, May 12). *Ambitious Saudi Plans to Ramp Up Hajj Could Face Challenges*. <https://www.haj.gov.sa/en/InternalPages/Details/55/>.

